

Ikasleen Ikaskide taldeak eta irakasleen ikasarea

Ainara Artetxe, Ana Usabiaga eta Mariam Bilbatua

Humanitate eta Hezkuntza Zientzien Fakultateko IKASKIDE proiektu taldea

Sarrera

Artikulu honetan, Ikaskidetza bultzatzeko helburuaz Er-kide Kooperatibek eta Huhezi Fakultateak gidatutako ekimen baten (Ikaskide Taldeak) berri eman nahi da. Hasteko, "Ikaskide Taldeak" proiektua zertan datzan azalduko dugu; ondoren, "Ikaskide Taldeek" bete beharko lituzketen printzipioak azaltzen dira, eta bukatzeko, ikastetxeetan garatutako formazio-ekimena azaltzen da.

Proiektua 2009–2010 ikasturtean jarri genuen martxan bi erakunderen ekimenez: ERKIDE kooperatiben federazioa, alde batetik, eta Mondragon Unibertsitateko HUHEZI Fakultatea, bestetik.

Proiektu honen xedea elkarlana bultzatzea da, "Ikaskide Taldeen" bidez. Elkarlana eskola testuinguruan elkarrekin ikastearekin lotu ohi da; izan ere, ikaste-irakaste prozesuak marko pribilegiatua eskaintzen digute kooperazioa sustatzeko eta ikaste-prozesuak hobetzeko, horrela "Elkarrekin Bizitzen" ikasteaz gain "Ikasten Ikasteko" konpetentzia garatu nahi da.

Bestalde, proiektuaren bidez ondoko lau alderdi uzartu nahi dira:

- Ikaskidetzaren kultura eta balioak, mugimendu kooperatiboaren izaera adierazten dutenak, eta "elkarrekin bizitzen eta lan egiten" konpetentziaren garapen gisa (pertsonarteko harremana, parte-hartze demokratikoa, elkarlana eta talde-lana, gizarte-bizikidetzarako arauak, aniztasuna, arazoan ebazpena).
- Ikaskidetzaren bidez "ikasten ikastea" konpetentzia-

ren garapena (ulermenean oinarritutako pentsamendua, pentsamendu sortzailea, pentsamendu kritikoa, erabakiak hartzea, arazoan ebazpena, baliabide kognitiboen erabilera).

- "Komunikatzen ikasi" konpetentziaren garapena (entzuten ikasi, galdetu, argudiatu, eztabaidatu, kontzientzia sozio-komunikatiboa, gizarte-komunikabideen baliabideak, IKTak).

Aurkezpen honetan, "Ikaskide Taldeak" bere ibilbidean garatu dituen ideia nagusiak azalduko ditugu. Horieta-ko batzuk proiektuaren ardatzak izan dira hastapenetik; beste batzuk, ordea, esperientziak aurrera egin ahala sortu zaizkigun galderei erantzuna emateko garatutakoak dira. Izan ere, lan kooperatiboa gelaratzeko antzematen dira aurreko faseetan egindako hutsuneak. gelaratzeko garatzen baita hezkuntzaren eremuko edozein proiektu.

Nola ulertzen dugu "ikaskidetza"?

Delvalem (1994) dioen gisa: "(...) espeziearen eboluzio luzean zehar biziraupenerako onuragarriak diren jokakerak hautatu dira eta, zalantzarik gabe, ikasteko eta ikastearen atsegina horietako bat da" (20. or.).

Badaukagu, beraz, gizakiak garen heinean, **ikasteko** joera eta gaitasun berezkoa. Baina ez bakarrik gaitasuna, baizik eta prozesua **atsegina** izateko joera naturala. Ikasten dugu eta gustura egiten dugu; gozamen dago prozesuan. Hori horrela izanik, eta gustagarria den guztia legez, **gogoa** eransten zaio prozesu honi. Gustagarria den heinean, gogoa pizten da, ikasteko gogoa.

Eboluzioren ikuspegiarekin jarraituz, Pagel (2009) biologoaren arabera, gure espeziearen bizi-estrategia **sozialak** izatean datza. Aristotelek bere *Zóon politikon* (animalia politikoa) terminoarekin aldarrikatu zuen aspaldi gizakiaren izaera soziala eta politikoa. Beraz, komunitateetan antolatzen gara hazteko, hezteko... eta funtsean, bizirauteko. Vygotskiren (1996) pentsamendua jarraiki, bestearen beharra daukagu, **bestearekin elkarrekintzan** hazten gara, hezten gara eta eraikitzen dugu gure ikaste-prozesua.

Orain arte esandakoaz, ondorioztatu dezakegu badaudela ezaugarri batzuk berezko zaizkigunak: **ikastea** eta berau **atsegina** izatea, ikasteko **gogoa** eta **besteekin batera, besteekin elkarrekintzan** hazten, garatzen eta **eraikitzen** dugula gure **ikaskuntza**, gure **mundua**.

Hori horrela izan dadin, gure eskoletan espazioak eraiki behar ditugu elkarrekin eta elkarrengandik ikasteko. Horretarako, nahikoa al da ikasleak elkarrekin taldean jartzea? Gure erantzuna argia da: **EZ!** Taldean aritzea ez da elkarlanean eta kooperazioan lan egitearen sinonimo, ez da Ikaskidetza. Ikaskidetza honela definitzen dugu: **taldean eta kooperazioan egiten den ikaskuntza**. Horrela, ez da nahikoa taldean jartzearekin.

Taldean eta kooperazioan egiten den ikaskuntzak — ikaskidetzak, alegia— baditu **ardatz** jakin batzuk. Ikaskidetzan ari gara baldin eta taldeak:

- **Helburu komun** bat badu (taldekide bakoitzak helburuaren inguruan daukan irudikapena partekatzen dutelarik).
- **Elkarmenpekotasun positiboa** gertatzen bada aurrera eraman beharreko lanean (bakoitzaren lorpenak taldearen lorpenekin erabat lotuta daudenean; hau da, kide bakoitzak besteen beharra dauka bere lana aurrea eramateko eta taldeak, kide guztien beharra helburua lortzeko).
- **Aurrez aurreko edota bat-bateko komunikazioa** badago (adosteko, entzuteko, ekarpenak egiteko...).
- **Bakarkakoak erantzukizun eta konpromiso propioak** baditu.

Ikaskuntza-prozesu honen eraketak bi oinarritzko konpetentziaren garapenera garamatza ezinbestean: *ikasten ikasi* eta *elkarrekin ikasten ikasi*.

Taldean aritzea ez da elkarlanean eta kooperazioan lan egitearen sinonimo, ez da Ikaskidetza. Ikaskidetza honela definitzen dugu: taldean eta kooperazioan egiten den ikaskuntza

Horrela, helburu komuna eraikitzeak eta izateak eta hura lortzeko egin beharreko urratsak identifikatzeak abian jartzen du ezinbestean *ikasten ikastea* konpetentzia. Era berean, elkarmenpekotasun positiboaren eraketan rolen banaketa eta kudeaketa, denboralizioaren kudeaketa eta zereginen banaketa egin behar garrantzitsuak izango dira eta zeregin horiek gauzatzen doazen heinean, *ikasten ikasi* konpetentzia ere lantzen gabilta. Beste ardatz bat bakarkako erantzukizuna da: helburu komuna lortzeko, banakoak bere konpromiso eta ardurak hartu eta beteko ditu, beti ere, helburu komunaren lorpena begira. Jakirik bakoitzak egiten duenak edo egiten ez duenak eragina duela besteengan. Ardatz hau bete ezean, elkarmenpekotasun positiboaren ardatza betetzea ere oso zaila litzateke, ezinezkoa ez esatearren. Beraz, ardatz hau bermatze aldera, *elkarrekin ikasten ikasi* konpetentzia garatzen goaz. Ildo berean, aurrez aurreko komunikazioaren ardatza ere *elkarrekin ikasi* konpetentziarekin lotzen da, ezin baita elkarrekin ezer eraiki komunikazioa ez bada eta komunikazio eraikitzailea, sortzailea egongo da elkarrekin ikaste-prozesua garatu nahi bada.

Baldintza batzuk bermatu behar ditugu, aipaturiko ardatzak eta konpetentziak agertu eta landu daitezen:

- **Konpetentzia sozialak landu** behar dira (norbere burua besteei adierazten, besteak entzuten, besteen egoeretara egokitzen...).
- Helburuaren arabera, baldintza hau malgua da, baina oro har, **talde txikietan** antolatzea eta talde **askotari-koak** izatea komenigarria da (elkar aberasteko, desberdinengandik ikasteko, laguntzak eman eta jasotzen trebatzeko, aniztasuna aberastasun gisa bizitzeko...).

- Prozesuaren eta lanaren **jarraipena** eta **ebaluazio** estua egon behar da, taldekide bakoitzaren eta talde osoaren ikaskuntza ebaluatu ahal izateko.

Zeintzuk dira, zehazki, ikaskidetzaren ardatzak?

Ikastetxe desberdinetan izandako esperientzian oinarrituta, aipatutako ardatzak lantzeko, bakoitza zertan zehazten den irudikatzen dugu **1 eta 2. irudietan**.

a) Helburu komuna

- **Taldearen izaera/identitatea eraikitzea.** Taldeak sortzeko orduan, espazioak eta dinamikak eskaini behar-ko ditu irakasleak talde-identitatea sortze aldera. Arlo hau oso garrantzitsua da kideen arteko kohesioa gartzan hasteko.

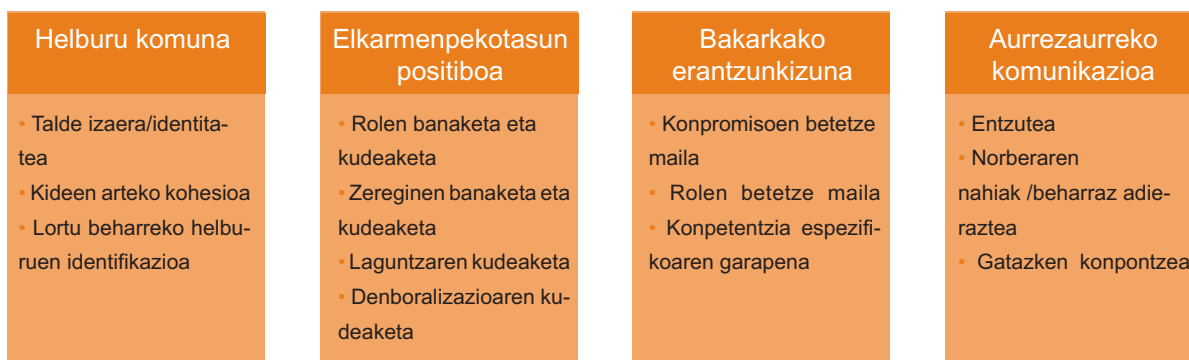
- **Lortu beharreko helburuen identifikazioa eta irudikapen konpartitua garatzea eta bermatzea.** Zer da lortu beharrekoa? Denok ulertzen dugu berdin taldearen helburua zein den edo zeintzuk diren?

b) Elkarmenpeketasun positiboa

Nire lana aurrera eramateko beste taldekideen lanaren beharra dut eta era berean taldeak bere lana aurrera eramateko ezinbestean nire lanaren beharra du. Johnson, Johnson eta Holubecek (1999) adierazten duten gisa, kide bakoitzaren lorpena taldearen lorpenari lotuta dago, eta alderantziz. Elkarmenpeketasun positiboa bermatzea ez da erraza izaten eta ardatz hori zaintzeak irakaslearen esku-hartze handia eskatzen du. Elkarmenpeketasun positiboa eraikitzeko badaude estrategia batzuk irakasleak zaindu eta aurrera eraman ditzakeenak:

1. Irudia: ikaskidetza.

2. Irudia: ikaskidetzaren ardatzak

- **Rolen banaketa eta kudeaketa.** Taldekide bakoitzak rol bat izango du eta rol bakoitzak bere funtzioak. Funtzio hauen elkarmenpektasuna zaindu beharreko arloa da. Rol bat ez betetzeak kalte handia sor dezake taldearen funtzionamenduan. Rolek elkar elikatzen dute eta osagarriak dira.

Funtzioak betetzea ezinbestekoa izango da helburua lortzeko. Rolen banaketa lehenengo pausua bada ere, haien kudeaketak berebiziko garrantzia hartzen du elkarmenpektasuna lortu nahi bada. Rol bakoitzak zein funtzio duen argi geratu behar zaio ikasle bakoitzari eta horretarako, irakasleak ziurtatu egin behar du ikasleak benetan ulertu duela bakoitzaren rola zein funtzio betetzen duen eta horrek zelako garrantzia hartzen duen taldearen funtzionamendurako eta helburuak lortzeko.

Behin argi dagoela rol bakoitzaren funtzioa zein den, beharrezkoa da haiek kudeatzea. Jarraipena egin behar zaio: betetze aldera dauden zailtasunak identifikatu, saiakerei onespina eman...

- **Zereginen banaketa eta kudeaketa.** Rolari dagozkion funtzioez gain, kide bakoitzak zeregin batzuk izango ditu. Helburua lortzeko bete beharreko pausua zeintzuk diren eta eginbeharreko zereginak zeintzuk diren aztertu behar du taldearekin batera. Pausu horiek aurrera eramateko, kideek zereginen lotutako ardurak (norbanakoak hartzen dituenak) hartzen dituzte.

Irakasleak honen inguruan egiten duen jarraipen estuak ere berebiziko garrantzia hartzen du elkarmenpektasun positibo gertatu dadin. Bakoitzaren zereginak identifikatu, zereginetan aurrera nola doan aztertu...

- **Lanaren kudeaketa.** Taldeak berak lana planifikatu eta kudeatuko du irakaslearen laguntzarekin eta taldeak berak, bere mailan. Kasu batzuetan, autonomia handiagoarekin; beste batzuetan, autonomia gutxiagoarekin: helburuaren, taldearen (kooperatiboki lanean aritzeko ohitura...) eta adinaren arabera.

- **Laguntzaren kudeaketa.** Elkarrekin ikasteak badakar berarekin batera laguntza eskatzen eta laguntza ematen ikastea ere. Laguntza norabide desberdinetakoa izan daiteke: taldeko ikaskideen artekoa, talde desberdinen artekoa edota irakasleari bideratutako laguntza-eskaera.

Laguntzarako bideak nola kudeatuko diren aurreikusiko du irakasleak: taldekideen artean eskatzeko eta emateko bidean, garrantzitsua da komunikazioa lantzea (nola eskatu modu egokian? nola erantzun?), taldeen artean, laguntza-eskaerak bideratuko dira ala ez? eta nola (zein bide, zein baldintzatan...)? Nola bideratuko dira irakasleei egindako laguntza-eskaerak? Nola lagunduko du irakasleak? Hori guztia aurreikusi eta planifikatu behar du irakasleak eta horren berri emango zaie ikasleei.

- **Denboralizazioaren kudeaketa.** Egin beharrekoaren denboralizazioa esplizituki adieraztea garrantzitsua da. Kudeaketa horretan autonomia gehiago edo gutxiago izango dute taldeek, helburuaren, taldearen eta adinaren arabera, eta irakasleak guztiaren jarraipena egingo du.

c) Bakarkako erantzukizuna

Talde kooperatiboan aritzeak ez du bakarkakoaren erantzukizuna lausotzen. Izan ere, elkarmenpektasun positiboarekin estuki lotuta dago hirugarren ardatz hau. Besteek nire lanaren beharra daukate nik neuk besteena behar dudana bezala. Ardatz honetan irakaslearen esku-hartze estua funtsezkoa da.

- **Konpromisoen betetze maila.** Kide bakoitzak konpromiso batzuk hartu ditu bai kideekiko bai bere buruarekiko eta horien jarraipenean irakaslea oso presente egongo da.

- **Rolen betetze maila.** Arestian aipatu legez, rol bakoitzak bere funtzioak ditu; beraz, kide bakoitzak bere rolari dagozkion funtzioak beteko ditu talde barruan.

- **Konpetentzia espezifikoaren jarraipena.** Bermatu behar dugu ez bakarrik funtzio batzuk betetzen direla, baizik eta ezagutza batzuk landu dituela eta ezagutza horietan, konpetentzia adierazten dela.

d) Aurrez aurreko komunikazioa

Ardatz honetan kokatzen dira batik bat konpetentzia sozialak eta haiek trebatzeko lana. Elkarrekin ikasteko, beharrezkoa da espazioak sortzea ikasleek aurrez aurreko komunikazioa izan dezaten, ezagutza konpartitzeko, ikaskuntza eraikitzeko. Ardatz honetan, berebiziko garrantzia hartzen dute konpetentzia sozialek. Aldi berean, arestian esan legez, konpetentzia sozialean trebatuko dira ikasleak ardatz hau bideratze aldera,

besteak beste: beren buruaren berri besteei adierazten, besteei entzuten, besteen egoeretara egokitzen, gatazken kudeaketa positiboan...

Horrek guztiak aldaketa handia ekoar dezake bai irakaslearen lan egiteko moduan eta rolean, bai ikasleen egiteko moduetan eta baita ikastetxearen kulturen ere. Prozesu honetan bideak eraikitzen ari gara denon ahalginez. Desikasten eta berrikasten elkarrekin, elkarrengandik.

Nola egiten dugu lan eskolekin?

Ikaskidetza oinarri izanda, eskolako ikaskuntza-kultura bideratzen duen aholkularitza-diseinua gauzatu dugu eskolekin. Diseinu integratzailea, non ikasle, irakasle zein ikastetxeko organoetan eragiten dugun, luzarorako berrikuntzak eta eskolako metaikaskuntza sustatu nahian. Horrela, eskola autonomiaz ikasteko eta eraldatzeko gai den organo aktiboa eraiki nahi dugu, beti ere ikaskidetzaren printzipioak garatuz.

Alde honetatik, eskola ikasten duen organo modura ulertzen dugu, azpi sistemaz osaturiko organo konplexu bizi bat. Gure aholkularitzak sistema hauen funtzionamendu eta erlazioetan eragin nahi du, organoak bere egin ditzan berrikuntza eta eraldaketa aktiborako estrategia, organizazioa, harremana eta funtzionamendua. Era berean, **sare-egitura** ere indartzen dugu, eskolak dituen elikatze-testuinguruekin erlazio eraginkorreko bideak eraiki asmoz; arlo horretan, unibertsitatearekin beharrezko edo ezinbestezko diren komunikazio eta elkarrengandiko ikaskuntza-espazioak sortuz, baita proiektu bereko ikastetxe ezberdinekin ere, garapenbide honetan elkarrekin eta elkarrengandik ikastea baita norabidea.

Egiten duenetik ikasten duen eskola autonomia, sistematika, honi; eskolak **ikasten ikasteari**, **ikaste kultura** garatzea deitzen diogu eta unibertsitate zein gaitzatzeko eskolekin eraikitzen dituen **elkarrekin ikasteko** estrategiaiei sarea.

Gure aholkularitza-diseinua hiru urtean gauzatzen da:

- HASTAPEN-URTEA
- HEDAPEN-URTEA
- AUTONOMIA-URTEA

Urte bakoitzean, aurretik azalduko hiru atalak jor-

tzen dira: Ikaskidetza-proiektua, eskolako ikaste-kultura eta saretzea. Prozesu osoa ikastetxe bakoitzaren portfolioa eraikiz diseinatu eta gauzatzen da, ulertuz ikastetxe bakoitza bere ibilbidea eraikitzen joango dela, nahiz eta ibilbideko oinarriko helburuak diseinatu-rik izan.

Ikaskide proiektuaren antolaketa 2012-2013

Ikasturte honetan bederatzi ikastetxek hartzen dute parte Ikaskide proiektuan; horietatik, bi, hastapenekoak eta zazpi, hedapenean.

a) Oinarrizko formazioa

Ikaskide Taldeen esperientzian parte hartzen duten ikastetxe eta irakasle guztiei zuzenduta dago eta bi helburu ditu: proiektuaren markoa ezagutzeko eta esperientzia martxan jartzeko tresnak eskuratzea.

b) Aholkularitza ikastetxeetan

Ikastetxe bakoitzeko une gakoetan zuzenean egiten diren aholkularitza-saioak dira. Aholkularitzaren helburuak ondokoak dira: egoera eta une gakoetara zuzenean erantzun, proiektuaren aurkezpena egin, kokatu, lanegiturak eraiki, sekuentzia didaktikoen diseinua borbildu, gelaratze-uneko gakoak identifikatu eta esperientziazkoaren ebaluazioa bideratu.

c) Dinamizatzaileen mintegiak

Eskolako erreferenteekin egiten diren lan-saioak dira; bertan, Ikaskide Proiektuaren ikaskuntza jorratzeaz gain, eskolako lan-taldearen dinamizazio eta kudeaketan ere trebatzen dira. Era berean, berrikuntza-proiektua ardatz izanik, eskolan ikaste-kultura bultzatzeko estrategia eta gakoak ere jorrotzen dituzte.

d) Mintegi orokorrak

Ikaskideten parte hartzen duten irakasle guztiei zuzenduriko lan-saioak dira. Bertan, esperientziak eta momentuak partekatu eta aurrerapausoak jorrotzen dira. Mintegien helburuak honakoak dira: momentu edo egoera berean dauden esperientzien trukatzeko eraikitzailea sustatzea, prozesuan sortu diren gakoetara identifikazioa, zalantza eta beharriaren identifikazioa eta erantzun-bidearen identifikazioa.

Ondorioak: ikaskidetzaren, ikasleen zein irakasleen formazioa bideratzeko tresna

Proiektu honen bidez bultzatu nahi den formazio-eremua, elkarlanean oinarrituta egoteaz gain, integratzailea ere bada.

Integratzailea zergatik? Alde batetik, eskola ikasten duen organo moduan ulertuta, azpi-sistemaz osatutako sistema bat delako. Horrela, proiektu honek ikasle, irakasle zein ikastetxeko antolaketa organoetan eragiten du modu bateratuan, luzarorako berrikuntza sustatu nahian eta ikaslea izanik ardatz.

Bestetik, integratzailea da Hezkuntza-eragileek (kasuan Unibertsitatea eta eskola) elkarrekintzan oinarritutako ikaskuntza-prozesua diseinatzen eta gauzatzen dutelako. Sarean, elkar elikatuz, ezagutza sortuz.

Unibertsitatearen eta eskolaren arteko sareaz ari gara. Unibertsitatean, jakintza berriak eraikitzen dira eta hezkuntza-komunitatera zabaltzen dira, eta han eskolaren eraldaketa, aberastasuna eta dinamizazioa bilatzen da jakintza hauen transferentziaz, gizarte eta giza arloen garapena sustatu nahian.

Marko honetan, azpimarragarria da hezkuntzako transferentziak duten berezotasuna, non jakintza berriaren maila bereko garrantzia duen berori partekatzeke erabiltzen diren prozedura, eredu, estrategia eta diseinuek. Horren harira, azpimarratzekoa da irakasle zein ikasleekin bultzatzen diren ikaste-irakaste prozesuak elkarrekintzan daudela oinarrituta eta aukera ematen dutela ikasleekin izango diren esperientzia berberak irakasle gisa bizi eta besteekin partekatzeke.

Hau dena kontuan hartuta, baieztatzen dugu Ikaskidetzaren tresna egokia dela ikasleen ikaste-prozesua bermatzeko, irakasleen formazioa sustatzeko, eskolan ikaste-kultura garatzeko eta unibertsitatearekin erlazio esanguratsuak eraikitzeke.

Erreferentzia bibliografikoak:

- Delval, J. (1994). *El desarrollo humano*. Madrid: Siglo XXI.
- Pagel, M. (2009). Human language as a culturally transmitted replicator. *Nature Reviews Genetics*, 10, 405-415. orr.
- Vygotsky, L. S. (1996) (Ed.). *El desarrollo de los procesos psicológicos superiores*. Barcelona: Crítica.